

Exkurze po východních svazích Velkého Kosíře

Field trip along the eastern slopes of Velký Kosíř hill

VÁCLAV DVOŘÁK

Univerzita Palackého v Olomouci, Botanická zahrada Přírodovědecké fakulty,
U Botanické zahrady 920, CZ-771 46 Olomouc; e-mail: vaclav.dvorak@upol.cz

Abstract: A field trip to Velký Kosíř hill (central Moravia, Czech Republic) took place on 12 May 2018. The trip started at Čelechovice na Hané railway station and followed the green hiking trail throughout Velký Kosíř Natural Park. This area is notable for the occurrence of semi-natural xerophilous vegetation with many rare plant species. The occurrence of *Thesium dollineri*, *Iris variegata* and *Orchis morio* was confirmed. *Sclerochloa dura* and *Glyceria nemoralis*, regionally rare species, were found as new for the locality.

Keywords: central Moravia, floristic data, thermophilous species, vascular plants

Taxonomické pojetí a nomenklatura: Danihelka et al. 2012

Čtvrtá exkurze pořádaná Moravskoslezskou pobočkou ČBS v roce 2018 se konala 12. května. Cílem byla termofilní květena východních svahů masivu Kosíře, který v regionu střední Moravy představuje významnou a floristicky bohatou makrolokalitu s výskytem řady fytogeograficky významných druhů vyšších cévnatých rostlin (Trávníček & Trávníčková 1994, Trávníček 1998). Vedení exkurze se ujal V. Dvořák. Celkem se sešlo 10 účastníků z České republiky, Slovenska a Francie.

Trasa exkurze byla dlouhá zhruba 10 km, vedla přes území nacházející se na rozhraní Hanácké pahorkatiny a Dražanského podhůří, měla mírný výškový profil s počátkem ve 230 m n. m. a nejvyšším zdoláním bodem ve 340 m n. m. Z pohledu ochrany přírody trasa vedla převážně skrze přírodní park Velký Kosíř, dále pak přes bývalé národní přírodní památky Růžičkův lom a Státní lom a bývalou přírodní památku Vápenice (od roku 2017 došlo k jejich sloučení do národní přírodní památky Kosířské lomy, avšak pro lepší orientaci je v příspěvku stále uvádím pod původními názvy) a přírodní rezervaci Malý Kosíř.

Exkurze začínala na železniční stanici Čelechovice na Hané, kde k zajímavým druhům patřil především mák polní (*Papaver argemone*). Dále pokračovala přes intravilán obce po zelené turistické trase s výskytem několika teplomilných synantropních druhů jako posed bílý (*Bryonia alba*), lebeda lesklá (*Atriplex sagittata*) a merlík zvrhlý (*Chenopodium hybridum*). Poté se skupina dostala do přírodního parku Velký Kosíř, jehož hlavní turistickou trasu lemoval expanzivně se šířící rukevník východní (*Bunias orientalis*). Zajímavější, přírodněji laděné prostředí skýtal Růžičkův lom a jeho okolí, kam se skupina přesunula doslova pod palbou z brokovnic. Na místní improvizované střelnici zrovna probíhaly střelecké závody. Potvrdili jsme zde bohatou populaci lněnky

Obr. 1. Tužanka tvrdá (*Sclerochloa dura*) na hlinité polní cestě. – Obr. 2. Kakost oddénkatý (*Geranium macrorrhizum*) na okraji bývalé PP Vápenice, detail květu. – Foto J. Tkáčiková

Dollinerovy (*Thesium dollineri*) – jednu z nejsevernějších lokalit tohoto druhu na území České republiky, v terénu opomíjený rožec krátkoplátečný (*Cerastium brachypetalum*) a zplanělou či úmyslně vysázenou třemdavu bílou (*Dictamnus albus*).

Po krátkém odpočinku nad starými ovocnými sady trasa sledovala okraje Státního lomu s výskytem kosatce různobarvého (*Iris variegata*) a opět lněnky Dollinerovy. Na zhutnělé polní cestě mezi Státním lomem a Vápenicemi se v bohaté populaci vyskytovala tužanka tvrdá (*Sclerochloa dura*; obr. 1). V chráněném území jsme ověřili nevelkou populaci sasanky lesní (*Anemone sylvestris*), na okrajích hojně zmlazovala třešeň křovitá (*Prunus fruticosa*). Z nepůvodních druhů se při kraji území vyskytoval kakost oddénkatý (*Geranium macrorrhizum*; obr. 2), zplaněle orlíček obecný (*Aquilegia vulgaris*). Polními a lesními cestami jsme se přesunuli až na severní okraj obce Slatinky, kde se v korytu potoka Deštná při ústí do protipožární nádrže rostl zblochan hajní (*Glyceria nemoralis*) a krtičník křídlatý (*Scrophularia umbrosa*). Stinná loučka nad nádrží byla bohatá na zástupce rodu kontryhel (*Alchemilla* spp.), rostlo zde celkem pět druhů.

Poslední významnější zastávkou na trase byla přírodní rezervace Malý Kosíř s xerothermními formacemi na kyselých podkladech. Suché a horké jaro bohužel zapříčinilo, že řada význačných druhů v čele se vstavačem kukačkou (*Orchis morio*) byla již odkvetlá.

Exkurze končila v lázeňském městečku Slatinice, kde se účastníci rozjeli do všech světových stran, někteří ovšem nezapomněli na pitný režim a ochutnali místní vyhlášené sirné prameny.

Použité zdroje

- Danihelka J., Chrtek J. Jr. & Kaplan Z. (2012): Checklist of vascular plants of the Czech Republic. – Preslia 84: 647–811.
- Trávníček B. (1998): Květena oblasti Velkého Kosíře na Prostějovsku. – Přírodovědné studie Muzea Prostějovska 1: 67–94.
- Trávníček B. & Trávníčková V. (1994): Floristické poměry ostrůvků teplomilné vegetace v území SZ od Prostějova. – Preslia 66: 61–84.

Příloha č. 1 – Seznam nalezených taxonů

(sestavili V. Dvořák, M. Dančák, M. Zeidler)

Nálezy označené (OL) jsou dokladovány v herbáři Katedry botaniky Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Seznam lokalit

1. Čelechovice na Hané (distr. Prostějov): kolejiště a okraje železniční dráhy na vlakové stanici v obci, 229 m n. m. (49°30'48"N, 17°05'46"E)
2. Čelechovice na Hané (distr. Prostějov): intravilán obce podél zeleného značení KČT, cca 240 m n. m. (49°31'03"N, 17°05'38"E)
3. Čelechovice na Hané (distr. Prostějov): okraje asfaltové cesty na úbočí Velkého Kosíře, cca 260 m n. m. (49°31'28"N, 17°05'25"E)
4. Čelechovice na Hané (distr. Prostějov): trávníky v Růžičkově lomu a těsném okolí, 275 m n. m. (49°31'40"N, 17°05'05"E)
5. Čelechovice na Hané (distr. Prostějov): travnaté okraje na vrcholových plochách Státního lomu a podél cest, cca 300 m n. m. (49°31'52"N, 17°05'03"E)
6. Slatinky (distr. Prostějov): xerothermní vegetace v bývalé PP Vápenice, 270–320 m n. m. (49°32'18"N, 17°05'23"E)
7. Slatinky (distr. Prostějov): okolí protipožární nádrže na severozápadním konci obce, cca 295 m n. m. (49°33'05"N, 17°05'15"E)
8. Slatinice (distr. Olomouc): xerothermní trávníky v PR Malý Kosíř, cca 300 m n. m. (49°33'21"N, 17°05'32"E)

cévnaté rostliny

Ajuga genevensis: 8; *A. reptans*: 7; *Alchemilla crinita*: 7 (OL); *A. glaucescens*: 7 (OL); *A. monticola*: 7 (OL); *A. vulgaris*: 7 (OL); *A. xanthochlora*: 7 (OL); *Alysum alyssoides*: 4; *Anemone sylvestris* (C2): 6; *Arabidopsis thaliana*: 1; *Arabis hirsuta*: 4; *Arenaria serpyllifolia*: 1, 5; *Aquilegia vulgaris*: 6; *Asparagus officinalis*: 2; *Astragalus glycyphyllos*: 6; *Atriplex sagittata*: 2; *Avenula pubescens*: 4; *Brachypodium pinnatum*: 4, 6; *Bromus erectus*: 4; *B. hordeaceus*: 1, 8; *B. sterilis*: 6; *B. tectorum*: 1; *Bryonia alba*: 2; *Bunias orientalis*: 3;

Calluna vulgaris: 8; *Camelina microcarpa*: 5 (OL); *Capsella bursa-pastoris*: 1; *Cardaria draba*: 5; *Carex caryophylllea*: 6; *C. digitata*: 6; *C. flacca*: 6; *C. hirta*: 7; *C. humilis* (C4a): 4; *C. montana*: 8; *C. pallescens*: 7; *C. remota*: 7; *C. tomentosa*: 6; *Carlina acaulis*: 6; *C. vulgaris*: 6; *Carum carvi*: 6; *Centaurea scabiosa*: 4, 6; *Cerastium arvense*: 5; *C. brachypetalum* (C3): 4; *C. glutinosum*: 1; *C. holosteoides* subsp. *vulgare*: 5; *Chamaecytisus ratisbonensis* (C4a): 4; *Ch. supinus* (C4a): 8; *Chenopodium hybridum*: 2; *Cirsium palustre*: 7; *C. vulgare*: 6; *Colchicum autumnale*: 4; *Consolida regalis*: 5, 6; *Cornus sanguinea*: 3;

Descurainia sophia: 2; *Dianthus carthusianorum*: 4, 8; *Dictamnus albus*: 4;
Eryngium campestre: 4, 8; *Euonymus europaeus*: 8; *Euphorbia cyparissias*: 4; *E. esula*: 2;
Falcaria vulgaris: 5; *Festuca valesiaca*: 4; *Fragaria moschata*: 4; *Frangula alnus*: 6;
Galium rotundifolium: 7; *Genista germanica*: 8; *G. tinctoria*: 8; *Geranium columbinum*: 1;
G. macrorrhizum: 6 (OL); *G. pyrenaicum*: 2; *G. sanguineum* (C4a): 4; *Glyceria nemoralis* (C3):
7;
Hieracium bauhinii: 4; *H. murorum*: 6; *Holosteum umbellatum*: 1; *Hordeum murinum*: 1;
Hypochaeris radicata: 2;
Inula conyzae: 3; *I. salicina*: 4; *Iris variegata* (C2): 5;
Koeleria macrantha: 4; *Knautia drymeia* (C4a): 7;
Ligustrum vulgare: 3; *Linum catharticum*: 4; *Lonicera caprifolium*: 8; *Lotus corniculatus*: 4; *Luzula*
luzuloides: 7; *Lycium barbarum*: 2; *Lycopsis arvensis*: 8;
Malva neglecta: 8; *Matricaria chamomilla*: 3; *M. discoidea*: 3, 5; *Melampyrum arvense* (C3): 6;
Microthlaspi perfoliatum: 7; *Myosotis arvensis*: 8; *M. ramossissima*: 5 (OL); *M. sparsiflora* (C4a):
7 (OL);
Nonea pulla (C4a): 4;
Onobrychis viciifolia: 4; *Ononis spinosa*: 5; *Ornithogalum kochii*: 2;
Papaver argemone (C4a): 1 (OL); *Peucedanum alsaticum* (C3): 4; *P. cervaria* (C4a): 7; *Plantago*
media: 2, 4; *Poa nemoralis*: 7; *Polygala vulgaris*: 7, 8; *Potentilla alba* (C3): 8; *P. argentea*: 7;
P. heptaphylla: 6; *P. incana* (C4a): 4; *Primula veris* subsp. *veris* (C4a): 6; *Prunus fruticosa* (C2):
6 (OL); *P. mahaleb*: 4; *Psephellus dealbatus*: 2; *Pyrus pyraeaster* (C4a): 8;
Ranunculus polyanthemus: 4, 5; *Rhamnus cathartica*: 4; *Rumex acetosella*: 8;
Salvia pratensis: 4, 6; *S. verticillata*: 7; *Sambucus ebulus*: 6; *Sanguisorba minor*: 4, 6; *Saxifraga*
granulata: 8; *Scabiosa ochroleuca*: 4; *Scleranthus annuus*: 8; *Sclerochloa dura* (C2): 5 (OL);
Scrophularia umbrosa (C4a): 7; *Sherardia arvensis*: 6; *Silene latifolia* subsp. *alba*: 2, 5; *S. nutans*:
7; *Stachys recta*: 4; *Stellaria holostea*: 7;
Tanacetum corymbosum: 8; *Teucrium chamaedrys* (C4a): 4; *Thalictrum minus* (C3): 6; *Thesium*
dollineri (C1): 4, 5; *Th. linophyllum* (C3): 8; *Thymus glabrescens*: 4; *Th. pannonicus* (C4a): 6;
Th. praecox (C4a): 4; *Th. pulegioides* subsp. *pulegioides*: 8; *Tragopogon dubius*: 6; *T. pratensis*: 4;
Trifolium alpestre: 8; *T. arvense*: 8; *T. campestre*: 4; *T. dubium*: 8; *T. montanum*: 6;
Valerianella locusta: 1; *Veronica arvensis*: 1; *V. prostrata* (C4a): 4; *Vicia cracca*: 4; *V. sativa*: 8;
V. tenuifolia: 4; *V. tetrasperma*: 5; *Vincetoxicum hirundinaria*: 4, 8; *Viola arvensis*: 1; *V. canina*:
7; *Viscaria vulgaris*: 8; *Viscum album* subsp. *album*: 4.